

DE LA *VIDA DE SANT VICENT*, DE MIQUEL PÉREÇ, A LA *VIDA CASTELLANA*

Tomàs MARTÍNEZ ROMERO
Universitat Jaume I
romero@fil.uji.es

RESUM: A les acaballes del segle xv l'escriptor valencià Miquel Péreç escriví una *Vida* de sant Vicent Ferrer en la qual es feia eco de les notícies hagiogràfiques de l'època, quan encara se devien sentir les conseqüències del procés de canonització del sant valencià. Un segle després, concretament el 1589, i a València, un traductor anònim en publicà una versió castellana. En les pàgines següents es pretén d'oferir un apropament a aquesta traducció —poc coneguda i gens estudiada—, amb especial interès per l'anàlisi dels mitjans usats per a traslladar al castellà la valenciana prosa de Péreç i per les possibles causes de la publicació de la versió a final del xvi, moment que coincideix amb determinades circumstàncies historiosocials.

Paraules clau: sant Vicent Ferrer, Miquel Péreç, vides de sants, traducció al segle xvi.

ABSTRACT: On the final stages of the 15th century the Valencian writer Miquel Péreç wrote a life of saint Vicent Ferrer in which he became echo of the hagiographic news of the period, when the consequences of the process of canonization of the Valencian saint must still be heard. A century afterwards, in 1589, and in Valencia, an anonymous translator published a Castilian version. In the following pages it is intended to offer an approach to this translation —little known and not studied at all—, with special interest in the analysis of the means used for transferring the Valencian prose of Péreç to Castilian and for the possible causes of the publication of the version at the end of xvi, time that coincides with particular social circumstances.

Key words: saint Vicent Ferrer, Miquel Péreç, lives of saints, translation into the 16th century.

L'abadesa l'endemà manà capítol e feu stabliment que totes les dones filasen en un loch e que alcuna dona legis alcun libre qui fos en romanç per ço que les dones lo poguesen entendre. Aquell libre fos de la passió de Jesucrist e de la vida e del martire dels sants e de les santes e de la vida dels sants pares qui son passats; en aquel libre fossen los miracles de madona santa Maria e de les vergens e martires e dels altres sants. E aquell libre legissen a les festes e als altres dies, segons que cascuna dona venria per tanda e per orde (Llull 2009: 166).

1. Això que Ramon Llull proposava de fer a través del personatge de l'abadesa en el *Blaquerna*, és a dir, la lectura de vides de sants i de la passió de Crist, adquirí durant els segles posteriors una impressionant embranzida, gràcies a la difusió de les *Legenda* de Varazze i a la no menor dels ordes mendicants, creadors ells mateixos d'una tradició difusora de les vides i miracles dels seus fundadors i dels seus sants, que transcendí els cercles estrictament religiosos i els segles de naixença. De fet, la *Vida de sant Vicent Ferrer*, del valencià Miquel Pèrç, deu molt tant a aquesta tradició, com a la popularitat del llegendari del sant ja en vida i més encara després, a partir de la iniciació del procés de canonització, tot i que textualment contreu un deute innegable amb les primeres vides dedicades a Ferrer, les de Ranzano, Antoni de Florència i Castiglione. Ara bé, l'obreta de Pèrç (VP), publicada a València en 1510, tingué continuïtat en forma de traducció castellana, sortida a la mateixa ciutat en 1589. En principi, sembla que les diferències internes més visibles entre l'original i la traducció es limiten a un canvi d'ordre i a una addició: el canvi, l'inici de la *Vida* castellana (Vc) amb una oració per evitar el contagi per pestilència, que en l'original trobem en els capítols interiors; l'addició, uns miracles *post mortem*. Com que ja he parlat en un altre lloc sobre les raons que poden explicar aquestes dues variacions apuntades (Martínez Romero, en premsa), em centraré ara en els aspectes més íntims de la versió resultant.

2. Prescindint de l'inici estricte i del final, doncs, l'ordre dels capítols interiors és, en ambdues *vides*, en l'original i en la traducció, igual. I això perquè al capdavant respon a una estructura bàsica recurrent en la hagiografia peninsular, perfectament delimitada i assumida per tothom (Baños 2003), que s'inicia amb una seqüència narrativa prèvia a la vida on s'indiquen les circumstàncies del naixement o senyals previs. En aquest cas que tractem, tres:

a) El pare de Vicent té una visió en què un predicador, sermonant en l'església “de predicadores”, li diu que la seua dona parirà “un hijo de tan gran perfeccion de vida [...] y sera vestido deste habito que yo llevo”.¹

b) La mare, embarassada, sentia dins seu una espècie de lladruc i “algunos hombres descienca” interpretaren que el nadó seria predicador en el futur.

1. Cite, literalment i sense cap addició, de l'únic exemplar conservat de l'edició: Biblioteca de Catalunya 9-V-55.

c) El seu nom té ja un significat: “le pusieron nombre Vincente que quiere dezir vencedor pues que animosamente havia de vencer a los tres crueles enemigos el Mundo el Diablo y la Carne”.

És a dir, Vicent naix per voluntat divina, “por alumbrar la obscura noche de infidelidad”. La *Vida* segueix amb els fets més notables de l’existència de Ferrer: naixement i primera infantesa, entrada en religió, grau de doctor en teologia, predicació, procés de canonització. I continua amb els capítols «Orden y regla en predicar» i «De la gran sanctidad y virtuosas costumbres interiores y exteriores deste glorioso sancto», on es remarca que “fue exemplo de humanidad” i “fue en el espíritu de prophesia la gracia de hazer milagros y la virtud de resucitar muertos”; dit altrament, s’hi emfatitza l’exemplaritat de vida i els signes d’haver estat elegit per Déu com a mediador i profeta. No debades el capítol següent de la *Vida* tracta «De como este glorioso santo por espíritu de prophesia dixo muchas cosas venideras» i de «Como una vez estando doliente este glorioso santo le aparecio nuestro Señor Jesu Christo y le toco en el carrillo».

Per a l’hagiògraf, seguint els criteris marcats pel gènere, és important accentuar que allò que el futur sant fa, ho fa en tant que instrument de Déu en el món i no independentment d’ell. Els miracles representen, d’aquesta manera, el punt àlgid d’aquesta voluntat i complaença divina en la santedat de l’elegit, i per això ocupen un lloc centralíssim en les vides i en aquesta en concret. Diria que el capítol dedicat a «Algunos milagros que hizo este glorioso Santo el tiempo que vivia» constitueix el segon nucli narratiu fonamental després de les pàgines inicials sobre els fets més singulars de la vida de Vicent Ferrer. Aquest dóna pas a tres capítols més dedicats específicament a la preparació per a la mort:

- a) «exhortacion a las personas que lo seguian», i això perquè preveu que “de aquí a tres dias creo partirme a la eterna gloria”;
- b) «oracion [...] quando recibio el sanctissimo Sacramento» i
- c) «palabras que dixo este glorioso sancto al passo de la muerte».

Com és normal en aquest tipus d’obres, tanca la *Vida* el relat d’alguns miracles *post mortem*, que en la versió castellana, com he dit, tenen més espai, probablement perquè sobraven fulls en blanc en el quadern.

És a dir, tant en l’original com en la versió es manté fermament l’estructura en tres nuclis bàsics: vida, miracles *in vita* i miracles *post mortem*. A més a més, per remarcar la historicitat hagiogràfica, a la *Vida* s’indica que “en el Proceso de su canonización se recita haver resucitado después de su muerte venyte [*sic*] y ocho muertos en diversos tiempos y horas”, amb la qual cosa es vol allunyar qualsevol indicatiu de desmesura i es descarta una lectura “literària” dels fets que s’hi narren.²

2. És clar que quan dic això estic pensant en la diferència, comentada per Baños (2003: 44), entre hagiografia historiogràfica i hagiografia literària, en el sentit que aquesta darrera opta per la desmesura i pels prodigis populars. El fet que el traductor anònim castellà de la *Vida* de Pèrç introduísca unes pàgines

3. Passem ara de les grans unitats narratives a l'expressió concreta, per veure com tradueix l'anònim castellà les paraules de l'original i si és tan fidel com ho ha estat —en termes generals— en la transposició de l'esquema inicial.

Ja sabem que Miquel Pèrç seguí el model de la prosa artitzada en aquestes composicions, tant en la vida dedicada a santa Caterina de Sena com en la de sant Vicent Ferrer. L'estil cultista, la sintaxi llatinitzant, l'hipèrbaton, el gust per la modificació exuberant, són elements característics d'aquesta prosa feta servir —però no sols— per alguns escriptors valencians tardomedievals i que respon a una situació i a un moment determinat. De fet, al segle següent, Tomàs de Vesach mampendrà una altra versió (a partir del llatí de Ramon de Càpua) de la vida de santa Caterina “no curant emperò de servir estil poètic ni modo artitzat, sinó planament”, la qual cosa sembla indicar una crítica a la versió anterior, artitzada, de Pèrç (Arronis 2007: 33-34; Casas 2007: 100-102). El gust havia variat i això tenia o podia tenir una repercussió lògica en les versions que eixien de les imprentes. Podem preguntar-nos aleshores si la traducció castellana de la *Vida de sant Vicent Ferrer* del 1589 seguí un procés semblant al que observàvem en la *Vida* de santa Caterina —és a dir en l'obra de Vesach—, en el sentit d'oferir un text més “pla” que l'anterior versió existent. Vegem-ho.

Sembla ja un lloc comú parlar de les relatives ampliacions de les traduccions antigues, freqüentment mitjançant l'ús de binomis o grups multinominals. És clar que aquest fenomen està molt vinculat a la tradició de les traduccions medievals i més encara a la d'aquelles versions depenents de models llatins, la llengua culta a la qual s'intenta arribar de la millor manera possible (tot i la consciència de la dificultat d'aconseguir-ho i la topicitat d'identificar-la amb una llengua “breu” i per tant impossible de traspassar amb el mateix nombre de mots). Ara bé, aquestes ampliacions no solen ser tan nombroses entre llengües romàniques, ni tampoc quan l'origen resulta ser ja un text amb suficients modificadors i amb un llenguatge artitzat. Exactament aquest darrer és el nostre cas: una versió al castellà provinent d'un text redactat en la valenciana prosa de Miquel Pèrç. La *vida* castellana no genera molta més modificació ni ampliació, ja prou abusiva en la catalana.³ De fet, hi ha poquíssims doblats nous: *socorreguda* (3): “socorrida y remediada”; *vinyes* (8): “viñas y campos”; *dolorós carçre* (9): “escura y dolorosa carcel”. Una altra cosa és la petita ampliació que busca una millor contextualització, ara una mica més abundant: *axí com après fon y és stat vist* (3): “assi como fue visto despues por manifiesta experiencia”; *real cadira* (6): “real silla de vuestra Magestad”; *les dures pedres se romperen* (9): “las piedras se rompieron dandose unas con otras”; *Majestat* (10): “Magestad Dios y Señor mio”. Excepcionalment, topem amb alguna novetat estilística afegida: *a la ciutat de València endreçaren los passos* (8): “començaron a caminar la via y camino de la ciudad de Valencia”.

de miracles “deste glorioso santo del año M.D.XVII.” remarca, ara amb més concreció temporal encara, la voluntat historicista ja iniciada per l'escriptor valencià en l'original.

3. Cite de l'edició de Ferrando (1996), especificant entre parèntesis el capítol on trobem la paraula o sintagma en qüestió.

Altrament, i en comparació, són moltes més les reduccions o directament les omissions de modificadors: *fruyts y splets* (3): “fructos”; *necessitat y fretura* (3): “necessidad”; *etern y verdader* (5): “verdadero”; *sol, sens humana companyia* (5): “sin compañía humana”; *refugi y defensa* (6): “defensa”; *simple y devot* (8): “devoto”; *affable y alegre* (8): “alegre”; *terres e camps* (8): “heredades”; *la noble y gran ciutat de València* (8): “la ciudad de Valencia”; *tovalloles y cordes* (8): “cuerdas”; *mal y pena* (8): “mal”; *plors, gemechs y congoxa* (8): “lloros y suspiros”; *eterna, spantable y dolorosa pena* (8): “eterna y dolorosa pena”; *deventurat y perdut home* (8): “desventurado hombre”; *punió y pena* (8): “punicion”; *peccats y culpes* (9): “peccados”; *les cruels e antigues nafres de l'ànima gaureix y sana* (9): “sana las enfermedades del alma”; *hoste y senyora* (9): “señora”; *remuneració y premi* (11): “premio”; *lo furiós y cruel marit* (12): “el marido”; *restituhir la perduda vida* (12): “restituyr la vida”.

4. Tot quedaria en un pur maquillatge de compromís, si no observàssem també en la *Vida* castellana certes reduccions que suposen una major implicació en el treball de traducció i una apreciable intervenció. Dit altrament: hi trobem alguns fragments en què, malgrat que es conserva certament la fidelitat general al model, el traductor castellà no actua de manera mecànica retallant d'ací d'allà, sinó que a més hi ha una certa voluntat de sobrietat:

a) *no poria conplidament scriure amb quin goig y consolació estrema desijava veure del naxedor fill la benaventurada presència* (1): “no podría cumplidamente escribirte con que gozo y consolacion desseava aquel hijo que esperaba”;

b) *dolçor de aquella dolça olor sentia* (3): “sentia aquel olor”;

c) *De continent se levà lo guarit paralítich ab tan incomparable goig y alegria que no-s podria conplidament scriure* (8): “y en un instante se levanto tan sano y alegre que fue cosa maravillosa”;

d) *arribant a la posada, parí la prenyada serventa hun fill de gentil y bella forma* (8): “llegando la preñada a su casa pario un hermoso hijo”;

e) *les sùtzies taques de les sues ànimes* (9): “sus maculadas animas”;

f) *que deu anys eren passats del seu honest matrimoni que no havia pogut concebre* (12): “que havia diez años que era casada y nunca pudo concebir”;

g) *dolor tan gran que scriure no-s dexa* (12): “dolor entrañable”;

h) *Ab desonesta continença respòs hun indiscret e indevot mariner* (12): “respondio un simple marinero”;

i) *en pau, repòs y vida molt alegre* (12): “con grandissimo contento”.

No cal dir que l'efecte resulta molt visible en els fragments on es canvia l'ordre de la frase de Pérez —sobretot el verb *in fondo*, propi del gust llatinitzant de l'autor— per un altre de més romànic:

a) *perquè, ab la temor de aquell spantable dia, de mal obrar se dexassen* (2): “porque atemorizados de aquel espantable y temeroso fin se dexassen de mal obrar”;

b) *pregant-lo que de tan inich cativeri volgués la sua cativa ànima fer delliure* (8): “supplicandole que quisiesse librar su anima del captiverio en que estava”;

c) *ab diformes gests, ululant axí com los muts acostumen y no formant paraules, la desventurada dona responia* (8): “La respuesta que le dio la miserable muger fue con gestos y diformidades segun que los mudos acostumbran de hazer y no formando palabras”;

d) *senyals de dolorosa tristícia senyalaren* (9): “mostraron señales de dolorosa tristeza”;

e) *fon en los alts cels per lo benaventurat sant la plorosa suplicació de la entrestida mare hoïda* (12): “fue oyda la llorosa peticion de la triste muger por el glorioso sancto que en el cielo estava”.

Aquesta intervenció de què parlava es nota encara, i clarament, en llocs puntuals on hi ha un canvi estilístic. Innovacions com ara el canvi d'un cultisme per una veu patrimonial (*pàsser* (1): “pájaro”), d'un gerundi per proposició relativa (*a cascú dels hoints paria* (1): “parecia a cada uno de los que le oyan”) o la reducció d'un circumloqui (*havia donat pluja* (3): “havia llovido”), són petites mostres que van en aquella direcció de reduir l'excessiva artització de la prosa d'origen en benefici d'una llengua diriem que més d'acord amb el moment de publicació de la *Vida* castellana. Ara bé, on millor s'evidencia la mà del traductor, per altra banda molt subtilment i sense grans traïcions a Pèrç, és en el rebuig constant de *coniugata verba*, precisament un dels recursos retòrics més apreciats per l'escriptor valencià (Wittlin 1994: 11):

a) *la divina disposició dispondre* (1): “nuestro señor Dios disponer”;

b) *ab açots de dura corda açotava* (3): “con açotes de una cuerda lastimava”;

c) *lo pregaren que pregàs* (3): “le suplicaron rogasse”;

d) *sermonava aquest gloriós sermonador* (8): “predicava este glorioso santo”.

Finalment, i per comentar totes les intervencions, cal dir que no tots els canvis castellans entren en aquesta tipologia anterior o obeeixen a causes previsible. Llevat d'alguna addició menor⁴ i d'alguna traducció explicativa,⁵ sols hi trobe aquestes petites variacions:

a) *tancat dins la caixa del seu cast ventre* (1): “encerrado en su castissimo vientre”;

4. a) *de la sua verge mare* (2): “de la gloriosa Vierge santa Maria nuestra Señora”;

b) *dos inichs frares... envejosos y trists de la santetat* (3): “dos iniquos frayles... muy embidiosos y en extremo tristes de la sanctidad”;

c) *senyà-la tres vegades* (3): “señalola tres vezes con la señal de la cruz”;

d) *sacratíssima verge Mare* (10): “virgen sacratissima Maria abogada de los peccadores”;

e) *Vós, sagrat pa* (10): “vos pan sagrado sea ayuda y defensa mia contra los combates de nuestro enemigo”.

5. a) *la santetat de aquest esdevenidor fill* (1): “la sanctidad de su hijo (que estava por nacer)”;

b) *coses esdevenidores* (3): “cosas de las por venir”;

c) *seu* (3): “yglesia mayor”.

- b) *perquè opinant, y no affirmant, ho deya* (2): “porque su opinion era aquella pero no lo affirmava”;
- c) *fructificà en maravellosa abundància* (3): “dio riquissimos frutos”;
- d) *l’altitut de la excelsa glòria* (3): “la soberana gloria del Parayso”;
- e) *ab les mans en alt plegades* (8): “las manos juntas y la faz al cielo”.

5. La intromissió del traductor pot passar sovint inadvertida per a un lector general, perquè té més valor qualitatiu que no quantitatiu. Per exemple, el traductor castellà esmena allò que semblen errors de l’edició catalana de 1510,⁶ la qual cosa pot ajudar, de fet, a millorar-la:

- a) *aquella altra [sic] y humil reyna de parahís* (9): “aquella alta y humilde reyna del cielo”;
- b) *lo[s] qui ab dolorosa contricció* (9): “los que con dolorosa contricion”;
- c) *resucità la mort fadri* (12): “resucito el mancebo muerto”;
- d) *suplique me vullau donar los tresors de la vostra beneyta gran dolor e contricció de mos peccats* (6): “suplico tengays por bien de darne los thesoros de vuestra bendita **gracia y dolor** y contricion de mis pecados”;
- e) *fon content lo virtuós governador de tenir fe* (8): “fue contento ... el noble governador **detenerse**”.

Contràriament, cal descartar de l’apartat d’intervencions positives del traductor castellà els errors provocats per una mala lectura del mot català, més o menys explicable, o directament per un possible error en l’edició de 1589:

- a) *taques [s.c de l’ànima]* (1): “tocas”;
- b) *vexell ornat de les perles* (3): “vaso ordenado de las personas”;
- c) *santes hores* (3): “sanctas obras”;
- d) *claustrés del seu ventre* (1): “clausulas de su vientre”;
- e) *inflat [sc. de vanitat]* (2): “ancho e hinchado” [semicorrecció];
- f) *aspra y dura continença* (3): “pura [per dura] y aspera continencia”;
- g) *y en aquella santa pricació fon la major part de aquells a la verdadera fe de Jesús convertida* (3): “y fueron reduzidos la mayor parte de aquellos a la verdadera fe de Jesu Christo entonces convertidos” [semicorrecció];
- h) *en una simple somera cavalcava* (3): “yva cavallero en un asna” [el traductor castellà llegí en cat. *cavaller va?*];
- i) *falda de muntanya* (6): “alda de una montaña”;

6. En algun cas concret, no resulta fàcil esbrinar si es tracta d’un error o d’una innovació: *posaren aquells dos malignes frares una desonesta dona en la tancada cetla perquè, venint lo verge e honest sant, lo inestimable joyell de la guardada virginitat li pogués robar y pendre* (3): “pusieronle aquellos iniquos frayles una deshonesta muger en su celda porque **viendola** el virgen y honestissimo sancto la inestimable joya de su virginidad tan guardada le pudiessen robar”.

j) *lo monestir de Valldigna, que a sis legües de la ciutat de València stà situat* (8): “el monasterio de Valldigna que hay [sic] ocho leguas de Valencia estava situado”;

k) *Teniu humilitat per ensenya, que los qui ab ales de presumpció en alt muntar volen, muntant devallen* (9): “Poseed humildad y enseñad aquellos que con alas de presumpcion quieren subir para arriba y queriendo subir se abaxan”.

També cal descartar uns pocs errors d'incomprensió, que mostren algunes deficiències lingüístiques del traductor i un major domini del castellà que no del català. Així semblen mostrar-ho solucions com: *discret naucher* (2): “discreto navegando”; *lo chiulet* (2): “el favor”.

6. Una mera aproximació als sistemes de traducció de la versió castellana probablement acabaria per assumir que el traductor realitzà, en termes generals, una feina bastant respectuosa amb l'original, amb una tendència a desartitzar-ne la prosa i a oferir una llengua una mica més sòbria, amb pocs errors i amb intervencions molt subtils i poc impactants; tot i les modificacions, queda molt de la traça estilística de Pèrç, malgrat una tendència a una tímida reconversió de la sintaxi a l'ordre més habitual i a una petita reducció de la modificació excessiva. Ara bé, aquesta subtilitat en els canvis, sobretot en el terreny lingüístic, ha de contextualitzar-se dins de l'ambient que es vivia allà pel 1589. Dit altrament, hem d'esbrinar si el traductor intervingué així de subtilment en el terreny ideològic, atès el fet implacable de la contrareforma,⁷ o si el canvi de llengua i d'alguns detalls estilístics obeí simplement a una voluntat actualitzadora i a factors de mercat. Efectivament, en un treball actualment en premsa vaig constatar la presència d'alguns canvis que tenen o poden tenir a veure amb factors ideologicoreligiosos. Intentaré ara ampliar i aprofundir la qüestió una mica més:

a) Curt Witllin (1998: 331), parlant a propòsit de la *Vida de santa Caterina de Sena*, ja indicava que Miquel Pèrç “s'esforçà a crear un ambient religiós d'elegància cortesana”. D'aquest ambient, hi ha algunes traces en la *Vida de sant Vicent*; per exemple, quan Pèrç tracta el sant de “virtuós cavaller y cortesà” (5) o les santes i sants de “gloriosos costesans [sic] de la cort divina” (6). Tanmateix aquesta elegància cortesana devia significar un excès per al traductor castellà, que canvià els “sants y santes, gloriosos costesans de la cort divina” per un més apropiat “a vosotros sanctos y sanctas gloriosas de la corte celestial”. Identificar els sants amb els cortesans podia tenir altres lectures que les merament literàries, i per això possiblement traduí més avant, en (11), “los cortesans de la celestial cort” per “los sanctos y sanctas de la corte celestial”. En el cas de la persona de Vicent Ferrer, tot el tractat valia per desfer qualsevol lectura malèvola, però en els altres dos casos hi havia major indefinició.

b) Aquesta mateixa sensació de possible mala interpretació pot explicar un altre canvi: “de les orribles penes que en la sdevenidora vida sentir speraven” (8) passà al castellà “de las horribles y espantosas penas del infierno y purgatorio”, remarcant amb

7. Convé tenir en compte que el catàleg inquisitorial de Quiroga, que havia submès l'anterior de Trento, s'havia editat el 1583 (Pinto 1983: 197-8).

tota la força possible que les penes eren patrimoni de l'infern i del purgatori, i no d'una general "esdevenidora vida", que podia incloure també el cel. En aquesta mateixa direcció, "en lo penós purgatori" (3) havia passat a ser "en las penas de purgatorio", potser perquè el traductor volia accentuar així la idea del purgatori com un estat i no com un lloc, d'acord amb la doctrina consolidada després de la sessió vint-i-cinquena del Concili de Trento.

c) Unes altres vegades un canvi subtil podia deure's a una voluntat de major claredat i ortodòxia. Per a un escriptor com Miquel Péreç ja era suficient fer dir a Vicent Ferrer "No ligau libres de fengides poesies, de inútils històries" (9), solució que devia semblar massa general o ambigua al traductor castellà, que optà directament per un "No leays libros de poesias ni de historias prophanas", identificant aleshores la inutilitat i el fingiment amb els textos pagans. També en aquest cas ve a la ment el Concili de Trento, sessió XXII, on s'identifiquen les converses inútils a les esglésies amb les profanes.

d) La insistència de Roma en el caràcter clerical de l'Església, en la mediació del sacerdot a l'hora d'interpretar amb garanties la Paraula i superar la interpretació lliure de la Bíblia proposada per la Reforma, pot ajudar a explicar el pas del català "als preveres" (9) al castellà "a los sacerdotes (que estan en lugar de Dios)". Cal no oblidar que la impremta, aquella mateixa impremta que va fer servir la Reforma per difondre els textos en còpies abastables a tots aquells que volien apropar-se a la Paraula, també valia per difondre els valors de la contrareforma. Per això, no hem de negligir el fet que la censura i la inquisició afectà fins i tot autors ortodoxos consagrats i col·laboradors de la "institució", i que hom tingué especial cura a controlar la literatura religiosa —inclosa la de difusió en vulgar—, per tal d'evitar-hi la introducció de qüestions problemàtiques o susceptibles de ser-ho per a destinataris poc entesos (Pinto 1983: 204-7).

No estic proposant amb açò que el traductor castellà anònim de la *Vida* de Miquel Péreç tingués presents tots i cadascun dels decrets trentins, ni que sotmetés el tractadet hagiogràfic a l'examen de l'ortodòxia religiosa, talment com un inquisidor, però sí que, com a home del seu temps, va aplicar conscientment o inconscient les idees i les estètiques dominants; això sí, d'una manera molt discreta i sense traïr excessivament l'original del qual partia.

BIBLIOGRAFIA

- ARRONIS, C. (ED.), «*La vida de sancta Catherina de Sena*» de Miquel Peres. Alacant: Universitat d'Alacant / Departament de Filologia Catalana 2007.
- BAÑOS VALLEJO, F., *Las Vidas de santos en la literatura medieval española*. Madrid: Ediciones del Laberinto 2003.
- CASAS NADAL, M., «Les versions catalanes de la *Vida de santa Caterina de Siena*. Notes sobre el text i el paratext», *Quaderns d'Italià* 12 (2007), 91-103.

- FERRANDO, A., *La Vida de sant Vicent Ferrer, de Miquel Pérez*. València: Universitat de València / V. García editores 1996.
- LLULL, R., *Romanç d'Evast e Blaquerna*. Ed. d'A. Soler-J.Santanach. Palma: Patronat Ramon Llull 2009.
- MARTÍNEZ ROMERO, T., «Sobre causes i estratègies editorials d'una traducció: *La vida de sant Vincente Ferrer (1589)*», en premsa en *Bulletin of Spanish Studies*.
- PINTO CRESPO, V., *Inquisición y control ideológico en la España del siglo XVI*. Madrid: Taurus 1983.
- WITTLIN, C., «Sobre les Vides de sant Vicent Ferrer compilades per Ranzano, Antonino i Miquel Peres», *Anuari de l'Agrupació Borrianenca de Cultura* 5 (1994), 5-27.
- , «La *Vida de santa Caterina de Sena* de Miquel Peres: ampliació literària d'extrets escollits en el *Chronicon* d'Antonino de Florència», en: *Actes del Vuitè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1998, 305-332.